

BAROMFIAK

BAROMFITENYÉSZTÉSI SZAKLAP.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET BAROMFITENYÉSZTÉSI SZAKOSZTÁLYÁNAK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓBAN.

Előfizetési ára: Egész évre 4 korona.

Szerkeszti:
HREBLAY EMIL,
állattenyésztési m. kir. főfelügyelő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, üllői-ut
(Köztelek).

Az országos magyar gazdasági egyesület és a baromfitenyésztési szakosztály tagjai tagdíj fejében és a „Köztelek“ előfizetői ingyen kapják. A baromfitenyésztési szakosztály tagdíja egész évre 2 frt. — Az orsz. magy. gazd. egyesület tagdíja egész évre 10 frt. — A „Köztelek“ előfizetési ára egész évre 10 frt.

A délvidéki ludtenyésztés akadályai.

A földmivelésügyi miniszter áldásos működését a mezőgazdaság minden ágazatában hálásan ismeri el minden gazda és a gazdaság körül foglalkozó egyaránt. Figyelme és gondoskodása a mezőgazdaság minden ágára kiterjed, legyen az nagy, vagy látszék kicsinynek. Eddig nem egy, előbb teljesen elhanyagolt ágat ébresztett életre és adott neki egészséges fejlődést, mi által a gazdasági válsággal küzdő gazdáknak új keresetforrást nyitott meg, sokat a pusztulástól megmentve.

Ilyen előbb elhanyagolva volt és most fellendülésben lévő gazdasági mellékág a baromfitenyésztés is. Az előbbi kicsinyülés és elhanyagolás mellett ki hitte volna, hogy mily nagy közgazdasági fontossággal bír ez? Ki hitte volna, hogy péld. a baromfitermények kivitele milliókban háromszorosan haladja túl a lokálpolitikai értékét, pedig lótenyésztésünkre büszkék vagyunk, a baromfitenyésztésünk pedig csak nemrég indult meg okszerű és komoly műveléssel. De természetesen, hogy a baromfitenyésztésben rejlő nagy gazdasági erő megfelelőleg kihasználható legyen, karöltve kell az értékesítést a terményeknek előmozdítani, segíteni, könnyíteni, mert mi haszna a gazdáknak, hogy a legszebb állatokat tenyészti, ha nincs, ki megvegye, nincs ki az eladásra előkészíti, nincs ki piacot csináljon neki. — Az értékesítés, a kereskedés tehát a tenyésztés kiegészítő részét képezi, enélkül az nem boldogulhat.

A baromfitenyésztésben elért eredmény, látható fellendülés nagy részben a kereskedésnek köszöni létét, mely agilis tevékenységében az értékesítés lehetőségét folyton kiterjeszteni törekszik, újabb és újabb piacokat teremt, mi ismét a gazdákat ösztökéli arra, hogy több és minél jobb terményeket produkáljanak. Ezen kölcsönműködés áldásos hatása sok ezer embernek megélhetésében nyilvánul közvetlenül, közvetve pedig szociális bajoknak veszi elejét s így nagy közgazdasági fontossága nyilvánvaló.

És ki hinné, hogy ezen áldásos tevékenységnek is vannak ellenségei és pedig oly körökben, melyeknek első sorban lenne feladatuk földmivelésügyi miniszterünk intencióját felfogni, az életbe átültetni és nagyszabású koncepcióját megvalósítani. Ezek egyes helyi hatóságok, melyeknél rendszerint támogatás helyett akadékoskodást tapasztalunk.

Erre vonatkozólag a baromfitenyésztés egy ágára, a ludtenyésztés és kereskedésre nézve közöljük az alábbiakban tapasztalatainkat.

Nagy ellensége, ha talán nem is érzelemben, de tetteiben, a ludkereskedőknek, az *izraelita hitközségek*. Ezek a hitközségi tagoktól az ezek által a hitközségi metszőhöz levágásra hozott baromfiak után illetéket szednek, darabonként 30 fillért is. Ez a *gabella*. És bármi csekélynek lássék ez a pár fillérnyi illeték, mégis a hitközségeknek nagy jövedelmi forrását képezik. Hogy azonban ezen jövedelmet még inkább fokozzák, a hitközségek ki akarták terjeszteni gabellaszedési jogukat azon ludakra is, melyeket a kereskedők saját metszőjük által vágattak és melyek *nem saját fogyasztásra, hanem eladásra, szállításra szándék*, melyekhez tehát a hitközségnek mint ilyennek semmi köze nincsen. — Ez a jogtalan követelés egy nagyobb kiviteli kereskedőre nézve évi több ezer korona megterhelést jelent. — Természetesen ebbe a kereskedők nem nyugodtak bele, ebben jogtalan megterhelést, üzletük megkárosítását látták, mely felfogást a kereskedelemügyi és a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumok is osztották és a kereskedők panaszára kimondták, hogy a hitközségek a kereskedők saját metszői által levágott és szállításra szánt állatok után gabellát nincsenek jogositva szedni.

Erre a hitközségek, hogy mégis jogtalan és igazságtalan követelésükhöz jussanak, mást gondoltak ki. Arra irányították törekvésüket, hogy a baromfiak vágatását a köztisztviselőkre szorítsák, úgy gondolván, hogy a köztisztviselőknél a rituális metszés az ő kezükben lévén, a kereskedőket a hitközségi metsző igénybevételére kényszerítik, ez esetben pedig

gabellát is szedhetnek. Ezen törekvésükhez könnyen megnyerték egyes helyi hatóságok támogatását, kikkel megértették, hogy a köztisztviselő kötelező használata a köztisztviselőnek így a községnek jövedelmét szaporítja. De hogy törekvésüknek anyagi oldala, eljárásuk hasznosító célzata ki ne tűnjék, az állategészségügy és köztisztviselés hangzatos jelszava alatt iparkodtak szándékukat megvalósítani.

Ez némely helyen sikerült is. Némely községek vágatási szabályrendeletet alkottak, melyben a baromfiaknak, főleg ludaknak a köztisztviselőhöz való vágatása, természetesen bizonyos illeték fizetése mellett, kötelezővé tétetik.

A szorongatott ludkereskedők ismét a miniszteriumhoz kényszerültek orvoslásért fordulni, mely teljes mértékben meg is adatott nekik, a belügyminiszterium egyetértőleg a földmivelésügyi miniszteriummal kimondván, hogy *baromfiak az állategészségügyi törvény rendelkezései alá nem esnek s így köztisztviselői kényszer alá nem vonhatók, hanem otthon is vágathatók*.

Az ember azt hinné, hogy ezen miniszteri határozatok véget vetettek a további zaklatásoknak és a kereskedő nyugodtan szentelheti működését üzletének. De nem így volt. Ha egy kereskedő ludvágót akart otthon létesíteni, azt közegészségügyi és köztisztviselési szempontból illetve ezen jelszó alatt megtagadták tőle, sőt előfordult a megtagadásnak oly indoka is, hogy a ludvágók elszaporodása nem kívánatos! *Hát tudják ezek a helyi hatóságok, hogy mit cselekszenek? Tudják, mi az a közgazdasági érdek, melyet istápolniok kellene? Tudják, mi a szegény ember kenyeré, melyet akadékoskodásukkal annak szájából vesznek ki?*

Hisz igaz, a közegészség és köztisztviselés szintén közérdek, de ha azok követelményének elég tétetik, azon túl eminenter közérdek az is, hogy egy gazdasági foglalkozás, mely sok ezer embernek kenyeret ad, minden tekintetben támogatásban részesüljön. A közegészség és köztisztviselés első sorban magának a kereskedőnek érdeme, azt mindenekelőtt szem előtt kell tartania, mert a tisztatlanság árja értékét csökkenti, sőt meg-

semmissíti, azért nincs az az orvos vagy rendőr vagy bármiféle hatósági közeg, ki a tisztaságra jobban ügyeljen, mint a kereskedő maga, kinek létevére van hozzá-fűzve. Ha tehát ezen követelménynek a kereskedő maga a legmesszebb menő mérvben megfelel, mi lehet oka mégis a hatóságok akadékoskodásának? Más nem, mint ismét csak kicsinyes fiskális érdek, az a célzat, hogy az illető a feltorlaszolt akadályoktól visszarettenve önként igénybe veszi a vágóhidat és fizet, daczára miniszteri rendeleteknek, daczára igazságának! Így ültetik át az alsó közegek a kormányhatóság közgazdasági terveit az életbe, ezért bizalmatlankodik a nép a helyi hatóságok iránt, ezért csorbult azok tekintélye, mi nagy szocialis baj forrásává válik!

Pedig épen a helyi hatóságok, melyek közvetlenül vannak érintkezésben a néppel, tudhatnák és érezhetnék leginkább annak bajait, adhatnák meg megelőzésének eszközeit és foghatnák fel a baromfitenyésztés és kereskedés nagy gazdasági fontosságát. De ezen mostoha bánásmód mellett sem kell csüggedni, földmivélsügyi miniszterünkben meg van az a hatalmas pártfogó, ki a mesterségesen feltorlaszolt akadályokat erős kézzel elhárítja és megvalósítja a szegény nép fohászát, hogy „add meg nekünk minden-napi kenyérünket.”

A baromfidifteritisz és kolera.

A difteritiszt megismerhetjük a tyukok fájós szeméről s gyuladós begyéről. A beteg időről-időre sivitó, köhögésszerű hörgést hallatnak, nyálát eresztene. A betegség alatt a tyuk lefogy. Nemcsak a csőr és torok nyákhártyája van fehér pikkelyekkel bevonva, hanem ha felboncoljuk, azt látjuk, hogy a tüdő s a máj is azzal van elborítva.

A betegség a test különböző részein szokott fellépni.

Igy fellép a) a begyben, torokban, légsőben. Ilyenkor az állat sűrűn köhög, csörét tájtja, nagyon nehezen és sűrűn zihál. Megfészkeli magát, — b) az orrnyílásban, ez esetben az orrból genyes váladék jön ki, ha pedig c) a bázisigot lepi meg, úgy az állat étvágyát veszti és elpusztul.

A védekezést illetően födolog, hogy mi-helyt jelentkezik a betegség, a betegeket küönítsük el.

A vízhez adjunk a fentebbi utasítás szorint vasgáliczot s az ólat fertőtlenítsük.

Az egészségesnek látszó tyukok lágy eledeléhez fejenként egy csipetnyit számítva, a következők orvosságot adjuk:

Félkénsavas nátrium	20 deka
Kubebapor	50 "
Gyömbérpapor	50 "
Kinahéjpapor	100 "

A beteg baromfit tegyük meleg száraz helyre s nyellessünk el vele kenyérgömböcözöket, melyekbe friss vaját és ricinusolajat keverünk. Az etetés után félórával ismét előveszszük s kiecseljük torkát, jódba mártott ecsettel. Ha netalán a szemek is megfennének támadva, azokat úgy kell kezelni, miként azt fentebb elmondottam. Ha az orvosláshoz későn nem fogtunk, ilyen kezelés mellett már egynehány nap múlva gyógyulás áll be. Ha aztán a tyuk már enni is akarna, akkor adjunk elébe könnyen emészthető, erősítő eledelt, mely állhat kenyér, husliszt és főtt burgonya keverékéből, tejjel föleresztve. A vízbe meg literenként 2 gramm kénsavat tanácsos adni. Az erősebb mértékben megtámadott tyukot csak úgy érdemes orvosolni, ha fajtisztaságánál fogva nagyértékű. Ellen esetben ez nem fizeti ki magát s így legjobban kinjástól megszabadítani, levágni, hulláját, kénsavval vagy petróleummal megöntözve jó mélyen elásni.

A kolerás baromfiak hirtelen roszszul lesznek, egyptárszor megfordulnak maguk körül s rövid idő múlva hörögve a földre buknek és végük van. — Itt nincs segítség! A betegség lefolyása tehát oly gyors, hogy a betegek gyógykezeléséhez fogni épenséggel nem lehet. Hanem a még meg nem betegedetteket igyekezzünk megmenteni. Fogdossuk össze az egészségesek-

nek látszó baromfiakat mossuk meg csőrüket s lábaikat 3% karbolsavas oldattal, mely a baromfikolera hathatos védőszere.

De még jobb a szublimát, mert a 3% karbolsavoldat csak 6 óra alatt, míg szublimát-oldat azonnal megöli a baromfikolera bakteriumait. E szerint az 1% szublimátoldat (vagyis 1 : 1000 arányában) biztos fertőtlenítő, a mely feltétlenül megöli a kolerabacillusokat, ha ilyenekkel a baromfiak lábát lemoszuk. A csőrnek lemosása nem feltétlenül szükséges, de semmiesetre sem árt.

Szublimát használata esetén azonban, az ól padlóját stb. szintén 1% szublimát-oldattal kell fertőtleníteni s ezután oly helyiségre terejük a szublimáttal kezelt állatokat, a honnan a fertőzött helyre vissza nem jöhetnek. Miután élő lény nem marad a fertőzött baromfiudvarban, neki állunk annak fertőtlenítésének. Összeszedjük az ürületeket a legtisztábban, mint csak lehet. Az udvar talajának felületét 5 centiméter mélyen megsaraboljuk s a szeméttet elégetjük. A ólak falát, a ketrecek üldrudjait, az ól padlóját, egyszóval az állatok tartózkodási helyének minden látható tárgyát megsuroljuk oly kénsavas-oldattal, mely 1 liter víz s 100 gramm jegeces kénsav összekeverésének arányából állítottott elő s azután 6% karbolsav mésztejjel bemesszeljük.

Csakis egy hónap letelte után bocsátható vissza a baromfi az így fertőtlenített helyre.

A kiköltötetett, előbb betegekkal érintkezett baromfit a 30 nap alatt lágy eledelen tartjuk, mely álljon kenyér, vágotthús, korpa, árpa vagy kukoricaziszt borral nedvesített keverékéből, melyhez fejenként egy-egy csipetnyit adunk az alábbi orvosságból, melynek összetétele:

Sárga tárnicspor	30 deka
Kinahéjpapor	10 "
Gyömbérpapor	20 "
Vasgálicz	5 "

Bármelyik droguista üzlet megcsinálja 2 koronáért.

Főleg meleg napokon ne feledjük el az ivóvizet gyakran felfrissíteni, melybe előzőleg 12 gramm vasgáliczot, avagy ennek hiányában 2 gramm kénsavat adjunk literenként.

TÁRCZA.

Állat-beszéd.

Az állat-hangokat, hangutánzó szókkal iparkodnak a nép fiai visszaadni és ennek a révén valóságos párbeszédben szólaltatnak meg egyes állatokat, a békára például ráfogják, hogy hebeg és hogy néha ekként beszélgetnek: vót-vót-vót-vót-e itt az ur? . . . mit vitt . . . mit vitt . . . Zsófit vitt . . . varrsz . . . varrsz . . . mit varrsz . . . sárga bugyogót . . . kinek-nek-nek, . . . uraknak-nak-nak. A kutya, ha megütik, így vonit: favig-favig; a kakasra ráfogják, hogy így motyog: ugy-e kata jó vót . . . kata-ta-ta-dó-dó; a bárány így béget: eper-levelemet beeeé, a réceze azt sárogja, hogy zsák-zsák-zsák, a sárga-rigó azt füttyüli, hogy: hunczut a biró. Disznó mondja: referá; — borju mondja: elemeé; lud mondja: giegaá; pulyka mondja: piepaá; réceze mondja: zsiezsaa; kakas mondja: kukorii; csirke mondja: csieserii; tyuk mondja: kitykoty. Különösen azokat az állatokat esufolják ki, amelyek akkor hallatják kétségbeesett hangjukat, amikor elfogják őket, a lud, meg a réceze ilyenféle hangot hallat: óh jaj-jaj-jaj, itt-itt-itt, óh jaj-jaj-jaj, itt-itt-itt . . . a nyul azt mondja mikor megfogják, hogy: mást-mást . . . a róka meg mikor meglövik, csak annyit mond, hogy: páu. A gunárra például ráfogják, hogy azt mondja: az Ábrahám istene

se győzne titeket . . . a pulyka: hej bibáalom hap-hap . . . csak úgy élünk csak-csak . . . a réceze, mikor pártját hívja, így sárog: antal te . . . a gácsér meg vissza felel neki: klára-klára . . . a ludak, mikor a szabadba totyognak, így beszélgetnek: ketten, hárman egy kalászt . . . mikor pedig az egyik közülök talál valamit, ezen szavakkal falja be nagy hirtelen ki-ki magának: ki-ki magának: . . . a gyöngytyuk azt mondja: lukács-takács, lukács-takács . . . a fecske így csiesereg: kiesinek kiesit, nagynak nagyot . . . üsd pofon, hogy elvicserodjék . . . a bibicz buvik-buvikot mond . . . a pipiske pedig versbe felelget emígyen:

- Pipiske hun anyád?!
- A kert alatt kutat ás . . .
- Ha bele hal mit csinász?!
- Jaj anyám . . .

Mikor a disznók a csürhéről hazamennek, ekként visitanak: ha én ezt tudtam volna, házat építettem volna . . . a mala-azok meg így felelnek rá: én is, én is . . . az öreg disznó meg azt mondja mindenre: gróf-gróf . . . mikor aztán hazaérnek és üres vályura találnak, akkor így sopánkodnak: nincs dara, nincs dara . . . rossz gazdasszony, rossz gazdasszony . . .

A kis csikónak azt kopogja a lába: Tarczal-Tokaj, Tarczal-Tokaj . . . az öreg lónak pedig: hopszaszsza hopszaszsza dob-hopp . . . a tehén járása pedig: lepes-lepes-lepesik . . .

Minden állat hangjának más-más neve neve van: a ló: nyerit és prűszköl, — a tulok: bög, — a bivaly: bömböl, — a samár: ordit, — a kecske: mekeg, — a bárány: béget, — a disznó: rőfög, — a kutya: ugat, — a macska: nyávog és dorombol. A farkas: üvölt, — a medve: dörmög, — a nyul: nyifog, — az őzike: nyafog, — kigyó: sziszeg, — az egér: czinczeg, — a béka: bregeg-unkog. A lud: gágog, — a kacsa: hápog, — a réceze: csörög, — a kakas kukorékol, — a tyuk: kodácsol, — a csibe: csipog, — a páva: ri, — a gyöngytyuk: kiabál, — a galamb: turbékol, — bug, brukkuz, — a gerlicze: nyög-décel — kaczag, — a daru: kruggat, — a gólya: kelepel, — a sas: vijjog, — a bagoly: huhog, — a holló: károg, — a vércse: visit, — a szarka: csörög, — a kakuk: kakukkol, — a fecske: csiesereg, — a fülemile: csattog, — a fűrj: pitypalatytyol, — a veréb: csiripel. A méh: zümmög, — a légy: dong, — a tücsök: cziripel, — a hal: pipál.

Háziállataihoz a gazda nem úgy szól, mint az ember a fiához, hanem kiválaszt valamely becézgető szót és napról-napra azzal hívogatja; mikor pedig el akarja kergetni, akkor meg valami ijesztő szóval kiált rá: a lovat erre mifelénk így csalogatják: ne csina-ne-ne paczi-ne, — vagy: ne zab-ne, ne zab-ne, — az udvarhelyiek azt mondják: mócsi-mócsi, Rábaközben pedig: ne muczi-ne; Szatmárban: csidi ne-ne-ne, — ha elakarjuk kergetni, azt mondjuk neki: ne-te-ne-te-ne, —

A kappanozásról.

Talán emlitenem se kellene, hogy a kappan husa a tyukfélék husa közt a legbecesebb, nemcsak azért, mert rendszeren a kappanok husosabbak szoktak lenni a rendes minőségű tyukféléknél, hanem kiváltképpen azért, mert a kappan husa gyöngébb, fehérebb és izletesebb mint bármelyiké is.

E szempontból tehát a kappanozás már is indokolt; mert a tenyésztő jobb minőségű árut képes előállítani, melyet jobban értékesíthet, de indokolt ezen éppen nem valami gyöngéd eljárás azért is, mert így a tenyésztő, a tenyésztésben nevelt kakasokat nincs kénytelenítve már kora ősszel eladni az egymásközt állandóan folytatott véres harcok kikerülése miatt, hanem azokat kikappanozván tarthatja addig, míg az értékesítésnek legjobb idejét látja. Kappanozni nem minden vidéken szoktak s így ezen műtétet nem is mindenütt tudják végezni. Ha helyesebben akarnám magam kifejezni, akkor így kellene mondanom a fentieket: kappanozni sok vidéken nem tudnak s ennél fogva csak egyes vidékeken szoktak kappanozni. Pedig ez nagy kár s csakugyan óhajtható, hogy a kappanozás mestersége mindenütt ismert legyen.

A kappanozás nem nehéz dolog, egy kis gyakorlattal bárki is megtanulhatja férfi úgy mint nő és hogy a tanulás állatkinzással ne járjon, legjobb a kappanozásnál szükséges ügyességet a levágott fiatal kakasokon elsajátítani.

A kifejlődött tarajjal bíró és kukorékolni kezdő 4-5 hónapos kakasokat kappanozni a legjobb, de lehet már a 3 hónapos kakast is kappanozni, ha annak taraja nagy és kukorékolni kezd.

A kappanozásra szánt kakasokat egy nappal előbb külön kell zárni, 12 óráig koplaltatni s csak azután lehetőleg a reggeli órákban foghatunk a műtéthez. A kakasokat azért kell koplaltatni, mert a felt belek a műtétnél akadályt képeznek s a gyógyulást is nehezítik.

A kappanozást rendszeren kettőnek kell végezni oly módon, hogy a műtétet végzővel szemben alacsony széken ülő a kakast a műtétet végzőnek olyképp tartja elébe, hogy a kakas mellével és hasával fölfelé, farkával pedig a műtétet végző felé feküdjék. Ha a kakas lábai és szárai jól le vannak fogva, a kappanozó a hasról a tollat lefosztja és egy éles

az udvarhelyiek pedig így: csit-ne; — a borjut ekként hívogatjuk: ne boczi-ne, — az udvarhelyiek meg így: pücsike-pücsike, — Rábaközben pedig: ne bécsi-ne; — a tehenet így hívogatja a gulyás: ne bőcze-ne, mikor meg rendreutasítja, akkor rákiált: hojz csali bokros; — a szamarat azzal fogják a talpigába: maczi ne-ne, — észre meg azzal térítik, hogy: hajsz-tüled ne; — a lovat meg azzal indítják meg, hogy rákiáltanak; ná . . . gyü! . . . gyü! . . . meg pedig ekként állítják, hogy azt mondják neki: sss . . . pszsz . . . hóha hó . . . az ökröt ekképp indítják utnak: hajna virág bimbó . . . vagy: hajj el te . . . vagy: hajj előre te, mikor pedig meg kell állani: hóha-hóha-hó, — a bányának azt mondjuk: ne bari, bari-bari-ne, — (Bácskában pedig szika-szika,) — a prucs-prücsücsel meg elkergetjük; — a disznónak ne kocza-ne; vagy: ne czocza-ne szóval kedveskedünk, — az udvarhelyiek pedig: csenika-necseka, cseka szavakkal; — kihajtáskor rákiáltunk, hogy: kuss-ki, vagy: huj ki, — vagy: bujj el te, — az udvarhelyiek meg: hecs ki; — a kutyát: ide gyere, vagy: komm her, vagy: ne bodri-ne szavakkal parancsolja elő gazdája, Háromszékben pedig: kuczika-ne burkus-ne, a kis kutyát pedig azzal kezdik taníttatni, hogy azt mondják neki: psz-psz-psz, — a kutyát: kusti, — czoki, — mars, — ülni, — takarodsz, — nem mésszsz, — vagy: vizet neki, szavakkal szokták elkergetni; — a macskát czicze-czi-czic, vagy:

tompahegyü ollóval a bőrt a végbél nyílásától egy ujnyi távolságban a mellsont felé föl vágja, de csak oly hosszúságban, hogy azon a mutatóujj beleférhessen. Ha ez megvan, a kappanozó mutatóujját a hasüregbe tolja, vigyázva azonban, hogy a beleket meg ne sértse vagy össze ne bonyolítsa.

Gyakorolt kappanozó a kakas hátához nőtt heréket csakhamar felleli és lassu egyenletes nyomkodással azokat egyenként onnan elválasztja és ügyel arra, hogy egyik vagy másik a kivetés alkalmával el ne csuszszék és a hasüregbe ne maradjon.

Ha a herék kinn vannak, a sebet néhány öltéssel be kell varrni és 2% karbolos vízzel jól megmosni, a seb bevarrásánál azonban elválasztja és ügyel arra, hogy egyik vagy másik a kivetés alkalmával el ne csuszszék és a hasüregbe ne maradjon.

Ha a herék kinn vannak, a sebet néhány öltéssel be kell varrni és 2% karbolos vízzel jól megmosni, a seb bevarrásánál azonban elválasztja és ügyel arra, hogy egyik vagy másik a kivetés alkalmával el ne csuszszék és a hasüregbe ne maradjon.

Ezalatt a két nap alatt a sebeket naponta 3-4 szer 2% karbolos vízzel meg kell mosni. Enni és inni az első 12 órában a betegek nem kapnak, csak aztán adható nekik langyos víz és lágy takarmány.

Három nap eltelte után a kappanok a többi baromfi közé ereszthetők.

—ky. —el.

A baromfiak keresztezéséről.

Földmivélsügyi kormányunk: néhány év óta tetemes áldozatot hoz hazai baromfiállományunk nemesítésére és évente cserébe nagyszámu nemes himet osztat ki egyes községekben a baromfitenyésztő gazdaközönségnek, u. m. emdeni gunarakat, pekingi gácsérokat, plimut- és langshankakasokat stb. E támogatás ellenére baromfitenyésztésünk még nem áll azon a szinten, melyen ilyen nagy áldozatok árán állnia kellene. Egyes vidékeken, hol az éghajlat különösen kedvez a tenyésztésnek, (Makó, Fegyverhaza, Arad és Bácskában) ugyan konstatalhatjuk a hazai fajták nagyban való sikeres tenyésztését; egyes kiváló tenyésztők, szétszórtan az országban, bizonyos nemes fajokkal kiváló sikereket is érnek el; de általában véve, a tenyésztők

cziczuskám, cziczu-val hívjuk, — Erdélyben kacz-kaczezal) szicz-czel meg kergetjük; — a nyusztit a jászol alul a: mucz-mucz mucz-czal csalogatjuk elő.

A majorságot majdnem minden vármegyében másként hívogatják és hessegetik: a csirkét: pipipi, — csike-csike-csike-ne pire-ne-ne, piri-pirit (Udvarhely); a tyukot: kotakota (Udvarhely); — ne tyu-tyu-ne (Veszprém), piri-piri (Mezőtúr), vagy: pire-pire — piri — tyutyukám — tyutyu — tyutyu (Szatmár); — a libát: libuskám-libuskám, — cziri-cziri-cziri (Rábaköz), patyi-patyi-patyi-kám, — libi-libi — vagy: lapatya-lapatya (Mezőtúr), — libukám-libu-libuskám bizsi-bizsu, (Szatmár), buri-buri papatyi (Bácska); ne bibi-ne-ne, vedd ki ne lud-ne (Veszprém); a kacstát: lilili, kács-kács, — rucza-rucza, — tasoká-utasokám, — tasi-kám-tasi, vagy tasikám tas-tas, (Szatmár) tas-tas-tas — kur-kur-kur, (Mezőtúr), kács kács! lilili (Bácska); a pulykát: puzsa-puzsa, — tuktuk (Bácska), — puj-puj-puj-puj-puj-puj-ne (Veszprém); a galambot: tubikám tub-tub, vagy tub-tub tub-tub tub szavakkal edesgetjük, hess-hessel vagy hessel te pedig elrezzentjük őket: a libát egyébként jej jej (Rába-köz) vess ki, vessel (Háromszék); a pulykát hess póka hss.

Beberesi.

zöme, a kigazda nem képes elsőrangú, nagytestű baromfit tenyésztetni. A nemes apaállatoknak honi fajokkal való keresztezése eddig még legjobban bevált a pulykák, ludak és kacskák, mely keresztezések nagytestű és edzett természetű ivadékok eredményeztek; így például a nagytestű debreczenvidéki ludnak emdeni gunarakkal és a délvidéki pulykának valódi bronz-pulykakakasokkal való keresztezése igen sikerültnek mondható; nem úgy áll azonban a tyukokat illetőleg. A fővárosi piacon még lehet (de nem mindig!) kitűnő husbaromfit kapni, mely külön e czélra berendezett hizlaldákban szakavatott egyének által hizlaltatott, de azért akárhány „baromfi- és vad“-kereskedőnk Budapesten is aki még stájer kappanok és poulardokkal kedvező jól fizető főúri vevőinek, ami eég jellemző baromfitenyésztésünk hátramaradottságára; de tekintsük meg vidéki városaink baromfi piacait: mily silány, kistestű, sokszor csak csont és bőrből álló csirkéket és tyukokat vesztegetnek itt potom áron, melyek t a vásárló háziasszonynak néha még hetekig jól tartania kell, mielőtt asztalra hozhatná!

E piacokon a nehéz és kövér példányok kivétel képeznek, mely örömmel üdvözölköttek a vevők által s az ilyen jobbféle áru természetesen magasabb áron is kél el. A kitűnő husbaromfi előállításában tehát még messze állunk a tökéletesség fénypontjától s itt még sok tenni valónk maradt hátra.

Ha mérlegelem, mi lehet oka annak, hogy kormányunk irányadó nemes támogatása és számos lelkes bráhma-, plimut-, langshan-stb. tenyésztőinknek kitartó fáradozása daczára hazai baromfiállományunk nemesítése és javítása csak oly igen lassan halad, ezt a következőkben vélem megokolhatni: Mellözve a már több helyről hangoztatott jogos panaszokat az iránt, hogy épen gazdaközönségünk vagyonszámba része (kevés kivétellel!) a tyuktenyésztés iránt feltűnő közönnyel viselkedik; továbbá, mellözve a nemes baromfiaknak el nem tagadható kényességét és szintint lassub fejlődését, miből a fajbaromfitenyésztéssel járó nagyobb költségesség következik, olyan körülményben talá'om a mai visszás állapotok okát, mely ezideig kellő méltatásban nem részesült, t. i. abban, hogy eddig kizárólag csakis him állatokkal akartunk nemesíteni, tehát nagyon egyoldaluan kísérletük meg tyukjaink nemesítését. Habár tenyésztőink évente sok bráhma, plimut stb. kakast beszereznek, mindazáltal az elért eredmény nem kielégítő. Magam is leledtem ebben a hibában tenyésztésem első éveiben; nagytestű bráhma-, langshan- és kokinkakasokkal igyekeztem magyar tyukállományomat megjavítani. A szörványosan előforduló kitűnően sikerült keresztezések kivételével a következő jelenségek mutatkoztak:

1. A nagytestű kakasok nem voltak képesek ugyanannyi, sőt félannyi tojót sem ellátni, mint hasonló koru magyar kakasaink. 2. A házi tyukoknak tojásaiban nagy kakasok után aránylag tulnag csibék fejlődven, ezek sok esetben benfuladtak a tojásban, 3. a langshan- és kokinkakasok utódjai csakis junius közepéig voltak sikerrel tenyészthetők, mert azontul igen nehezen tollasodtak és meztelen testeikkel nemcsak udvarom disztelen jelenségei voltak, hanem didergő életüket a hideg őszi napok beálltával rendszeren a másvilágba való költözéssel ke is végezték s ilyen egyedek a leggondosabb tartás mellett is mindvégig soványok és fejletlenek maradtak. 4. Sok szegény tyukomnak tojástartója összeszakadt a nehéz kakasok sulya alatt, mely tyukokat azonnal le kellett öletnem, nehogy belső gyuladásba esve, lassu kinokkal muljanak ki.

E kedvezőtlen tapasztalatokból következtettem, hogy a nemesítésnek eddig általánosán követett iránya egyoldalú és helytelen. Azontul megkísérlettem a kisebbtestű kakasoknak

nagyobbtü tyukokkal való keresztezését s a siker felülmulta várakozásomat, mert e módon nagytestű és nagyszulós s mellett kitünően tojó ivadékokat nyertem, melylyel ugy élelmesség mint edzettség dolgában meg voltam elégedve. Tapasztalaim nyomán tehát hasznofajok előállítására s egyáltalán fajjavítás céljaira történő keresztezéseknél a következő elvet állítom fel iragyadónak: *Keresztessük csakis kisebb vagy hasonló nagyságu kakasokkal a nagytestű tyukokat.*

Möller Istvánné.

Több kotló egyszerre való elültetésének előnyei.

Mindnyájan azon iparkodunk, kik természetesen uton költetünk, hogy mentül több csirkénk legyen. Ezt pedig úgy érjük el, ha egyszerre egyidőben több kotlót ültetünk meg. Ezt ugyan minden ember nem teheti meg, mert hiszen vannak sokan tenyésztőink között, kik tiz-tizenöt tyuknál többet nem tartanak, ezek közül pedig egyszerre, egyidőben nem igen kotlik el több tyuk. De másrészt vannak tenyésztőink, kik ezen számmal sokkal több tyukot tartanak, melyek közül egyszerre, egy időben, mégis csak elkotlik több tyuk, ha mindjárt egy pár napot kell rá várni.

Az utóbbi tenyésztők saját maguk érdekében jól teszik, ha egyszerre, egy időben több kotlót ültetnek el.

És mi előny származik rájuk ebből?

Először is az, hogy a költetés nyolczadnapján megvizsgálják a tojásokat és amelyek terméketlenek, azokat a fészkekből eltávolítják; így azután a megmaradt tojásokat az ültő tyukok közt elosztják és a tojás nélkül maradt tyukot vagy tyukokat friss tojásokra ültethetik. Így például, ha öt tyukot egyenkint tizenöt tojásra ültettünk meg, akkor, ha a vizsgálat után 15 tojás terméketlennek bizonyult, egy kotló üresen, tojások nélkül maradt, mert a többi tojást a négy kotló alá helyeztük; tehát az üresen maradt kotló alá friss tojásokat tehetünk, mi máris tiz-tizenöt csirke-szaparatot jelent, vagyis tiz-tizenöt csibével több lesz, mintha nem ültettettek egyszerre és egyidőben a kotlók.

Hogyan is történik a tojások ilyen megvizsgálása?

Egyszerűen úgy, hogy a költető kosarat, vagy ládát este a szobába viszzük és ott gyertyafény mellett a tojásokat megvizsgáljuk. Ez úgy történik, hogy a tojás a bal kéz hüvelyk- és mutatóujja közé vétetik, a többi ujjak pedig a mutatóujj mellé sorakoznak; a jobb kéz meg a gyertya fényét eltakarja. Már most így tartva a tojást, keresztül nézünk rajta. Ha valóságos átlátszó, akkor terméketlen, ha pedig sötét, akkor megkezdődött benne az élet.

Igy folytatjuk ezt egy időben mind a többi fészkekkel, a terméketlen tojásokat kidobjuk, a termékenyeket pedig a kotlók alá elosztjuk, melyek azokat egyidőben kiköltik. Az üresen maradt kotló vagy kotlók alá friss tojásokat rakunk.

De ezenkívül még más előnye is van a több kotlónak egyszerre, vagyis egyidőben való elültetésének; mert a mikor a csibék kikelnek, akkor azokat vezetés végett a tyukok közt lehet elosztani és így a csibék nélkül maradt kotlók vagy még egyszer azonnal elültetettek, — ha nem vagyunk az állatvédő-egylet tagjai, — vagy pedig szabadon boesáttatnak és ekkor sokkal korábban kezdenek tojni, mintha csibéket vezettek volna. O.

VEGYESEK.

A zöldtakarmányok. Bizonyos mennyiségű zöldségnek mindennap kellene lennie a baromfi takarmányában és keveset változtat a dolgon, hogy miféle zöldséget használunk e célra. Némely fajtát azonban, például a burgonyát nem szivesen eszi meg nyersen a baromfi, de nagy mohósággal falja fel, ha meg van főzve és egy kissé megszóva. Más zöldtakarmányok meg nyersen legjobbak, mint pl. a répa, vagy káposzta, melyeket legjobb valahova felakasztani, ahova a tyukok felkapaszkodhatnak és csipkednek belőlük, amennyi tetszik. Zárt, szűkhelyen tartott tyukoknak nagyon jó ez a mozgás. Két jókora fejkáposzta elég zöldséget ad 100 drb tyuk napi eledeléhez. Ha gyökös növényeket adunk a tyukoknak, nem szükséges azokat összevagdálni, mert az állatoknak nem árt egy ilyen fáradság. Mivel a tyukok nem nagyon válogatosak, az ily zöldségféléket illetőleg legjobban teszünk, ha oly zöldtakarmányt adunk nekik, melyek pénzbe nem, vagy csak igen csekélységbe kerülnek. Salátát sok helyen egész táblákkal vetnek kivált a fiatal állatok számára s a salátá apróra vágva igen jó zöldtakarmány.

Jó tojó tyukok. Sokszor halljuk a panaszt a gazdasszonyoktól, hogy nem tojnak a tyukok eleget; ennek a körülménynek az oka a tyukok tartásával járó viszonyokban rejlik. Ha nincs elég tágas udvar a tyukok részére, ahol mozoghatnak, ez már magában véve elég ok arra, hogy a tyukok petefészékben levő csiragömböcskék ne fejlődjenek kellőleg, mert a tyukok nem mozoghatnak eleget. De a szűk helyen nem találják a tyukok a tojás-képződéshez szükséges elegendő mellékes táplálékot sem, meszet, kavicsdarabot stb., amiknek megemésztése elősegíti a tojás-héj képződését. Különböző számos esetben az állatok takarmányozásában is rejlik az oka annak, hogy a tyukok nem tojnak eleget; naponta legalább egyszer megkivánja a tyuk a szemes eleséget, buzaaljat is, ami sok fehérjetartalmánál fogva szintén hozzájárul nagymértékben a tojás-héj képződéséhez. Különbözőben a csibék raczionális felnevelése és ápolása is hozzájárul ahhoz, hogy a csibék felnevelése jó tojótyukokká váljanak. A fiatal jércék rendszeres jó takarmányozása elősegíti azt, hogy azok hamarabb kezdenek tojni és minél több tojással szolgáljanak a háztartás szükségleteinek a fedezéséhez.

Hreblay Emil, állattenyésztési m. kir. felügyelő (Gödöllön) munkái:

I. Baromfi-hizlalás és a hizott baromfiak értékesítése. 45 szép ábrával. A munka tartalma főbb czimekben: a) tyukhizlalás, b) pulykahizlalás, c) ludhizlalás, d) kacsa-hizlalás, e) galambhizlalás, f) értékesítés. Ára vászonkötésben, ajánlott küldéssel együtt 1 korona 90 fillér.

II. A gazdasági baromfitenyésztésre vonatkozó általános tudnivalók. 15 képpel. A munka tartalma: Kormányintézkedések a baromfiköztenyésztés érdekében. A hazai baromfiak nemesítésére ajánlott fajták és az állami baromfitenyésztő telepek. A baromfiköztenyésztés fejlesztésére fennállott rendszer beszüntetése. A himnemű nemes baromfiak és tojások csere útján való kiosztása. Baromfiállományunk hibái és a jövőben követendő tenyésztési eljárások. A tenyésztésre alkalmas baromfitörzsek kiválasztása. A baromfikeresztezés célja és az átörökítés. A rokonverű tenyésztés és a vér-felzárkóztatás. A sikeres baromfitenyésztés veszélyeztetői. A baromfitermékek értékesítése és az

értékesítő szövetkezetek megalakítása. Ára 50 fillér.

III. Tyuktenyésztés. Minő tyukot kell a gazdaságban tenyészteni, hogy a tyuktenyésztésből jövedelmünk legyen? A szöveg közé nyomott sok szép képpel. A munka tartalma: I. A hazai tyuktenyésztésről általában. — 1. A tyuk udvar. — 2. A tyukól és berendezése. — 3. A tyukok takarmányozása és a takarmányozó eszközök. — 4. A tyukok gondozása és a gyógyszerek. — 5. Tojástermelés és tojásgyűjtés. — A költésre alkalmas tojások felismerése és kiválasztása. — 7. A költés és a költésnél használandó eszközök. — 8. Csibék kelése, felnevelése. — 9. Csibék gondozása, takarmányozása. — 10. A csibenevelésnél használandó eszközök. — 11. A csibék osztályozása és a továbbtenyésztésre alkalmas egyedek kiválasztása. — 12. A vándorló és annak előnye. II. Tyukfajtákról. — 1. Milyen tyukot tenyészünk? a) Magyar tyuk. b) Kopasznyaku tyuk. c) Gyöngytyuk. — Melyek a köztényésztés fejlesztésére ajánlott nemes tyukfajták? a) A lángsán. b) A plimut. c) A világos bráma. Ára 2 korona.

IV. Pulykatenyésztés. Minő pulykát kell a gazdaságban tenyészteni, hogy a pulykatenyésztésből jövedelmünk legyen? A szöveg közé nyomott sok szép képpel. A munka tartalma: I. A hazai pulykatenyésztésről általában. — 1. A pulykaudvar. — 2. A pulykaól berendezése. — 3. A pulykák takarmányozása és a takarmányozó eszközök. — 4. A pulykák gondozása és a gyógyszerek. — 5. A tojásgyűjtés és a költésre alkalmas tojások kiválasztása. — 6. A költőhelyiség és a költésnél használandó eszközök. — 7. A csibék kelése és a vezető anyák beosztása. — 8. A csibék gondozása és felnevelése. — 9. A csibék takarmányozása és a legeltetés. — 10. A fiatal pulykák osztályozása és a tenyésztésre alkalmas egyedek kiválasztása. II. A pulykafajtákról. — 1. Milyen pulykát tenyészünk? a) a hazai fehér pulykát; b) a boszniai részszínű pulykát; c) a tisztavérű bronz pulykát; d) a tisztavérű francia (fekete) pulykát. — 2. Mi előnye van a köztényésztés fejlesztésére ajánlott nemes pulykafajtáknak a közönséges pulykák keresztezésénél? Ára 1 korona 60 fillér.

V. Lud- és kacsa-tenyésztés. Minő víziszárnyast tenyészünk gazdaságunkban, hogy az jövedelmező legyen? A szöveg közé nyomott sok szép képpel. A munka tartalma: I. A hazai ludtenyésztésről általában. 1. A lud és kacsáól és azok berendezése. 2. A ludak és kacsák takarmányozása. 3. A ludak legeltetése. 4. A kacsák bő takarmányozásának előnye. 5. A ludak és kacsák gondozása és a használható gyógyszerek. 6. Tojásgyűjtés és a költésre alkalmas tojások kiválasztása. 7. A költőhelyiség és a kotlás módja. 8. A fiókok kelése, gondozása és fölnevelése. 9. A libák legeltetése és a kacsafiókok takarmányozása. 10. A libák és a fiatal kacsák osztályozása. II. A lud- és kacsafajtákról. Milyen ludat és kacsát tenyészünk? a) A hazai lud; b) az emdeni lud; c) a pekingi kacsa; d) Mi előnye van a köztényésztés fejlesztésére ajánlott nemes gunárok és gácsérokknak a közönséges víziszárnyasok keresztezésénél. Ára 2 korona.

VI. A baromfitermékek konzerválása és értékesítése. Több képpel. Hogyan lehet a baromfitermékeket minők: a tojás, toll, élő és vágott baromfi stb. legjobban eltartani és értékesíteni? A baromfi és tojás értékesítő szövetkezetek alakítása és azok közgazdasági és népvagyonosodási haszna. Ára 1 korona 60 fillér. E munkák Hreblay Emil felügyelőnél Gödöllön megrendelhetők. A IV., V., VI. számú munka ez évben fog megjelenni. Mind a hat munka egyszerre megrendelve bérmentes küldéssel 3 korona.

Az Orsz. Magyar Gazd. Egyesülete tulajdona.

H

ELŐ

A baromfiten

Tojásért

Lapu

még élénk mintegy k hir, hogy lésügyi m. de jobban sel foglalja hogy a b tojást ezu megfelelőe vidéken, e ahol már-gyűjtő ál tojásértékes határozta.

A mu könnyű, n tárgyú szövekek, am kezdet mű messzebb f kezeteknél melyek kis illetőkre né mert azt e világon az egyetlen üz delmet, mi mivel ped országban vezve, enné a tojásszöve ország dély beli keresk gást és tilt

A dé sági Egyes Blaskovich alelnök és érdeme, h tojásszöve s bölcs t voltak, sőt vándor tar aki minden mint olyan tésü lévén, ismeri s az könnyítette Az els